

شورای سیاستگذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهشی

استان قم شهر قم موسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

عنوان

وظایف و حقوق عالمان دینی

در آیات و روایات

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین سید علی اکبر حسینی رامندی

استاد مشاور

سرکار خانم مرضیه اسکندرجوی

نگارنده

بهنوش مهتدی بناب

سال تدوین

۱۳۹۵

چکیده

خداوند برای سعادت بشر تکالیفی را بر عهده او نهاده است. علم به تکالیف از شروط اساسی عمل به آنهاست و بازگویی و تبیین این تکالیف توسط عالمان دینی صورت می‌پذیرد. از این رو همواره عالمان دینی جایگاهی والا در اندیشه بشری داشته‌اند و اسلام منزلتی قدسی و متعالی برای عالمان در نظر گرفته است. فضیلت علم را می‌توان از دیدگاه آیات و روایات، بزرگان و عقل مورد بررسی^۱ داد. برای عالم در آیات و روایات فضایی در دنیا شمرده شده است. همچنین عالم در آخرت نیز دارای مقامات عالی است. جایگاه رفیع، عالمان به دلیل وظایف خطیری است که به عهده آنان نهاده شده است. این وظایف بر دو نوع است. وظایف فردی مانند ایمان، اخلاص، تقوا، خشیت، حلم، پرهیز از دنیاگرایی، و... که عالم باید خود را به این ویژگی‌ها و صفات آراسته کند. قسم دیگر، وظایفی است که عالم در برابر جامعه بر عهده دارد. از جمله وظایف اجتماعی عالم تواضع، تعلیم علمش به دیگران، برقراری عدالت اجتماعی، رهبری اجتماعی و سیاسی، امر به معروف و نهی از منکر و... است که باید سعی در به جا آوردن آن وظایف داشته باشد. عالم دینی با عمل به وظایفش در زمره عالمان حقیقی قرار می‌گیرد و در غیر این صورت، عالم‌نمایی خواهد بود که ضربه‌ای جبران‌ناپذیر به خود و جامعه وارد می‌کند. عالمان در مقابل وظایفی که انجام می‌دهند حقوقی نیز دارند که افراد جامعه باید آنها را رعایت کنند این حقوق شامل سپاس‌گزاری از عالم، دوست داشتن عالم، دیدار و زیارت عالم، رجوع به عالم و تقلید از ایشان و... است. با رعایت این حقوق در جامعه، عالمان جایگاه ویژه خود را حفظ می‌کنند و هدف نهایی خداوند که تکامل و سعادت بشر است، محقق می‌شود.

کلید واژه‌ها: علم، عالم، عالمان دینی، وظیفه (تکلیف)، حق، آیات، روایات.

فهرست مطالب

فهرست مطالب

مقدمه

فصل اول

مباحث مقدماتی

گفتار اول: کلیات

بیان مسأله

علت انتخاب موضوع و اهمیت و فائده آن

تاریخچه و پیشینه پژوهش

سؤال اصلی پژوهش

سؤال‌های فرعی پژوهش

پیش فرض‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش

مفاهیم و متغیرها

روش پژوهش و روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها و اهداف پژوهش

گفتار دوم: مفاهیم

علم

عالم

وظیفه

حق

فصل دوم

جایگاه علم و عالم

گفتار اول: فضیلت علم

فضیلت علم از دیدگاه آیات و روایات

فضیلت علم از دیدگاه بزرگان

فضیلت علم از دیدگاه عقل

گفتار دوم: فضیلت عالم

فضیلت عالم در دنیا از دیدگاه آیات و روایات

فضیلت عالم در آخرت از دیدگاه آیات و روایات

نتیجه گیری

فصل سوم

وظایف عالمان دینی

گفتار اول: وظایف فردی عالمان دینی

ایمان

اخلاص

تقوا

خشیت

حلم

صمت

شناخت جایگاه و ارزش خویش

پرهیز از دنیاگرایی و هواپرستی

روحیه علمی

عمل به علم

کلام همراه با علم

نداشتن عصبیت

گفتار دوم: وظایف اجتماعی عالمان دینی

تواضع

تعلیم آموخته‌ها به دیگران

برقراری عدالت اجتماعی

رهبری اجتماعی و سیاسی

پرهیز از جدل و مرء

مخاطب‌شناسی و استفاده از روش صحیح در تبلیغ

عدم فریب مردم

اظهارحق

مبارزه با بدعت

امر به معروف و نهی از منکر

احیا و گسترش ارزش‌ها

نتیجه‌گیری

فصل چهارم

حقوق عالمان دینی

سپاسگزاری از ارشادها و هشدارهای عالم

دوست داشتن عالم

خدمت کردن به عالم

احترام به عالم

دیدار و زیارت عالمان و مجالست با آنان

رجوع به عالم و تقلید از ایشان

حقوق عالم از نظر امام علی علیه السلام

حقوق عالم در رساله حقوق امام سجاد علیه السلام

آثار مراعات نکردن حقوق عالمان

نتیجه گیری

نتیجه گیری نهایی

پیشنهادات

فهرست منابع و مآخذ

